

Servei educatiu - Laboratori de les Arts

Projecte educatiu

Homenatge a Toulouse Lautrec

Elaborat per: Xavier Erra

Coordinació: Servei educatiu - Laboratori de les Arts

Fundació "la Caixa"

INTRODUCCIÓ

La visita-taller a l'exposició de cartells "Dissenyadors per a un mite. Homenatge a Toulouse-Lautrec" és previst que es prolongui al llarg de dues hores. En tres parts es divideix l'activitat:

1a PART : Introducció al món de Toulouse-Lautrec, a través de la visió d'un vídeo. Els continguts d'aquest són:

- Qui era, a grans trets, l'artista Toulouse-Lautrec
- La importància del cartell a finals del segle XIX
- El paisatge humà de Montmartre com a motiu preferent del cartellista

2a PART : Observació, anàlisi i comentaris de 15 cartells de grafistes internacionals que reten homenatge a l'artista d'Albi. La proposta servirà per desxifrar les eines i les estratègies de tot bon cartellista.

3a PART : Activitat pràctica (que es pot dur a terme a l'escola si no es disposa de l'espai a la sala d'exposicions): disseny d'un cartell a partir dels continguts comentats al llarg de la visita.

La duració de la visita i el taller seria de dues hores. La proposta consistiria en realitzar, en un espai habilitat, el disseny de cartells (la mateixa proposta que es convida a fer a les escoles). Els participants es dividiran en sis grups que treballaran en sis consignes diferents per obtenir resultats eclèctics.

En cas de no disposar de l'espai i de realitzar el taller a l'aula, la visita durarà una hora i mitja.

VISITA DINAMITZADA

Com ja hem comentat a la introducció, la visita es desenvolupa al llarg de tres parts:

PART 1 :

Després de l'habitual rebuda, la guia conduirà el grup cap al primer àmbit de l'exposició on es trobaran un monitor de televisió. El grup seurà, sobre els coixins, a terra i la guia engegarà el vídeo i en comentarà les imatges. D'aquesta manera es farà una introducció sobre Toulouse-Lautrec i l'eclosió del cartell a l'era industrial. Els continguts també serviran per entendre quins aspectes han volgut destacar els grafistes que han dissenyat els cartells en homenatge al pintor francès.

Tot seguit descriu el guió dels comentaris sobre el video:

GUIÓ VÍDEO

PART 1: TOULOUSE-LAUTREC

Imatge 1 - Caricatura de Toulouse-Lautrec

Comentari 1 - Toulouse-Lautrec, com el seu pare i el seu avi, ja de ben petit li agradava molt de dibuixar.

Imatge 2 - Rostre, de perfil, de Toulouse-Lautrec

Comentari 2 - Quan anava a classe d'equitació, dibuixava els cavalls, i també li agradava molt de dibuixar escenes de cacera quan acompanyava al seu pare a caçar. Aquestes dedicacions eren pròpies de la noblesa, a la qual pertanyia la seva família. La seva infantesa la va passar en un castell al sud de França.

Imatge 3 - Toulouse-Lautrec dret i amb bastó

Comentari 3 - Tothom identifica Dalí amb els seus exòtics bigotis; igualment Toulouse-Lautrec és recordat popularment per el seu característic físic: era molt baix (1,37 cm d'altura) i mostrava una malformació congènita en el llavi. Alhora tothom el recorda amb el seu inseparable barret, les ulleres i el bastó.

Imatge 4 - Toulouse-Lautrec al taller de Cormon (1883)

Comentari 4 - Se'n va a Paris (als 18 anys), decidit a aprendre a pintar. Un dels companys d'escola resulta ser un tal Van Gogh. A Paris queda bocabadat amb l'obra de Degas, sobretot amb els seus quadres sobre el món de l'espectacle.

Imatge 5 - Toulouse-Lautrec vestit de japonès

Comentari 5 - El veiem vestit de japonès perquè era un gran admirador, com ho van ser altres artistes francesos de l'època, de l'art nipó.

Imatges 6 - Gravats *Ukiyo-e*

Comentari 6 - El gravat japonès influenciarà especialment en els seus cartells.

(En els grups de Batxillerat es poden comentar, segons la imatge que es veu a la pantalla, algunes de les característiques que adopta Toulouse-Lautrec al seu llenguatge: colors intensos i plans, contorns subratllats, figures en primer terme retallades,

organització de l'espai en diagonal, dinamisme de les postures humanes, temàtica sensual...)

PART 2: L'INICI DE L'ESPLENDOR DEL CARTELL

Imatge 7 – Paret de Paris plena de cartells

Comentari 7 – El cartell passa a ser un mitjà de comunicació rellevant a la nova era industrial. Veiem a la pantalla una paret de Paris empaperada de cartells, d'entre els quals hi podem descobrir un de Toulouse-Lautrec. (A veure si el trobeu)

Imatge 8 – Fotografia de la primera dona que es va dedicar professionalment a penjar cartells.

Comentari 8 – Eren tan apreciats els cartells que ja a finals del segle XIX hi havia qui els col·leccionava; i per fer-ho subornaven als qui els penjaven o els arrancaven d'amagat abans que la cola fos seca.

Imatge 9 – Indústria d'estampació litogràfica de finals del segle XIX a Paris

Comentari 9 – La mecanització de la tècnica de la Litografia, amb la qual editaven els cartells d'aquella època, va permetre omplir els carrers de cartells grans de publicitat d'atractius colors.

Imatge 10 – Procés d'estampació litogràfica

Comentari 10 – Podem fer-nos una idea, amb aquestes imatges, de com s'estampa una Litografia.

PART 3: RETRAT DE MONTMARTRE

Imatge 11 – Paris a finals del segle XIX

Comentari 11 – Paris era una gran capital econòmica i cultural d'Europa.

Imatge 12 – Montmartre a finals del segle XIX

Comentari 12 - El barri de Montmartre estava a les afores de Paris. Era una zona popular i degut als seus preus econòmics s'hi van instal·lar els artistes així com diferents establiments d'oci i espectacles que poc a poc van anar atraient cada cop més públic.

Imatge 13 – Loïe Fuller ballant amb amples vels

Comentari 13 – Toulouse-Lautrec va fer de cronista del món de l'espectacle dels locals de Montmartre, com en les litografies sobre una de les grans atraccions del moment: la dansa dels vels de Loïe Fuller.

Imatge 14 – Fotografia i dibuixos de prostitutes

Comentari 14 – El pintor d'Albi també va retratar sovint la vida de les prostitutes de Montmartre.

Imatge 15 – Fotografies i pel·lícules sobre “Moulin Rouge”

Comentari 15 – Però un dels locals que més va atraure la seva atenció va ser la famosa sala de ball i d'espectacles anomenada “Moulin Rouge”. Veurem fragments de films que apareix la sala i el pintor.

Imatge 16 – Cartells de Toulouse-Lautrec

Comentari 16 – Veiem cartells de Toulouse-Lautrec que anuncien diferents d'aquests espectacles de Montmartre.

PART 2

El grup es traslladarà a l'àmbit de l'exposició on es troben penjats els cartells dels grafistes internacionals. Al llarg de 35 minuts, aproximadament, la guia centrarà l'atenció dels participants davant d'una tria representativa de 15 cartells que hauran de comentar entre tots. En els grups de Primària, el recorregut es pot centrar en uns 10 cartells. De la mateixa manera els grups de Secundària, en el cas que no disposin de temps, no cal que comentin les 15 peces. El discurs de la guia s'adaptarà especialment a les característiques de cada grup.

Per fer-los participar en l'observació dels cartells es podrà plantejar les següents qüestions:

- *Com el grafista evoca a Toulouse-Lautrec ?*
- *Què us crida més l'atenció del cartell ?*
- *Quina tècnica ha fet servir ?*

Tres voluntaris escriuran en diferents pissarres portàtils les respostes a les tres preguntes. Aquest material serà de gran utilitat a l'hora de plantejar l'activitat posterior del taller (ja sigui a l'escola com al mateix Centre Cultural en el cas que el grup s'inscrigui en el taller).

Per respondre la primera de les qüestions caldrà sempre relacionar-ho amb el perfil humà i artístic de Toulouse-Lautrec descobert en el vídeo.

La guia utilitzarà ocasionalment vuit imatges ampliades i plastificades, que serviran per relacionar i evidenciar conceptes comentats.

Tot seguit trobareu un resum dels aspectes que cal no obviar en el moment de parlar de cadascun dels cartells:

CARTELL DE KENNETH CATO

PREGUNTA 1: Referència als cartells de Toulouse-Lautrec (al seu característic traç fresc i la temàtica del *Can Can*). Referència a les dates commemoratives.

PREGUNTA 2: Estratègia del joc visual de combinar dibuix i números. Estratègia de combinar una disposició vertical i horitzontal del cartell (composició dinàmica)

PREGUNTA 3: Tècnica que evoca la Litografia tradicional (traç i color de fons de “paper envellit”)

IMATGE DE REFORÇ: Cartell de Toulouse-Lautrec “Troupe de M.Églantine” (cartell manipulats per Cato)

CARTELL DE GERT DUMBAR

PREGUNTA 1: Referència al seu ofici i el seu físic.

PREGUNTA 2: Estratègia d’una solució tècnica original (figura de filferro). Estratègia d’una proposta espontània i amb humor.

PREGUNTA 3: Tècnica fotogràfica a partir d’una escultura de filferro estratègicament ben il·luminada.

Combinació de tipografia manual i tipografia d’ordinador.

IMATGE DE REFORÇ: Fotografia de Toulouse-Lautrec pintant al seu estudi (de la qual Gert Dumbar, possiblement, ha extret la idea i la postura).

CARTELL DE ISIDRO FERRER

PREGUNTA 1: Referència a la indumentària característica de T.L. (barret i ulleres). Referència al seu caràcter i la seva obra fresca, directa, espontània.

PREGUNTA 2: Estratègia d’una original imatge impregnada d’humor. Estratègia d’una imatge simple, comunicativa, ràpida de llegir. Estratègia de la preponderància de la imatge per damunt del text.

PREGUNTA 3: Tècnica fotogràfica a partir de la manipulació d’un objecte.

CARTELL DE MILTON GLASER

PREGUNTA 1: Referència al seu físic (rostre) i la indumentària. Referència a la seva condició de dibuixant.

PREGUNTA 2: Estratègia de relació atractiva entre el text i la imatge.

Estratègia de l’ús d’un llenguatge gràfic tradicional (pastels) i artístic.

Estratègia d’un cartell elegant, bell.

PREGUNTA 3: Tècnica del pastel.

CARTELL DE GÜNTER KIESER

PREGUNTA 1: Referència a la tècnica utilitzada per T.L. en els seus cartells: la Litografia. Referència a la seva signatura, la seva indumentària i la seva estatura: “*Petit bijou*” (petita joia).

PREGUNTA 2: Estratègia del joc de combinar i manipular diferents objectes. Estratègia de provocar a l'espectador la necessitat de completar i interpretar la imatge (jeroglífic).

PREGUNTA 3: Tècnica fotogràfica a partir d'uns objectes manipulats (pedra litogràfica i ulleres).

CARTELL DE MAX KISMAN

PREGUNTA 1: Referència als continguts eròtics de la vida i l'obra de Toulouse-Lautrec.

PREGUNTA 2: Estratègia de la simplicitat de la imatge i el contrast de colors.
Estratègia dels continguts eròtics (recurs d'atracció visual)
Estratègia d'una tipografia original, innovadora.

PREGUNTA 3: Tècnica del retallable.

CARTELL DE CHAZ MAVIYANE-DAVIES

PREGUNTA 1: Referència a la seva passió pel món femení.

PREGUNTA 2: Estratègia d'una imatge d'impacte.
Estratègia de l'atracció pels continguts eròtics.
Estratègia de la utilització de l'humor.
Estratègia de la simplicitat i del predomini de la imatge per damunt del text.

PREGUNTA 3: Tècnica del fotomuntatge digital.

CARTELL DE NICO+BERNARD OTT+STEIN

PREGUNTA 1: Referència al treball cartellístic de T.L.

PREGUNTA 2: Estratègia d'actualitzar amb una estètica contemporània un cartell d'estètica del segle XIX.
Estratègia de versionar quelcom que ja ha estat creat.
Estratègia de la simplicitat gràfica.

PREGUNTA 3: Tècnica de dibuix per ordinador.

IMATGE DE REFORÇ: Cartell de T.L. “*Aristide Bruant*”, del qual han extret la nova versió.

CARTELL DE HARRI PECCINOTTI

PREGUNTA 1: Referència a una temàtica pròpia de T.L.

Referència concreta a la seva obra gràfica “Elles”, sobre les prostitutes.

PREGUNTA 2: Estratègia de la imatge eròtica.

Estratègia de la sensualitat del color i de la textura.

Estratègia de l'actualització d'un motiu visual (noia amb texans).

PREGUNTA 3: Tècnica de la manipulació digital d'una fotografia.

IMATGE DE REFORÇ: Gravat de T.L. “*Elles*”, a partir del qual H.Peccinotti ha fet el seu homenatge particular.

CARTELL DE U.G. SATO

PREGUNTA 1: Referència a la seva admiració per la cultura japonesa.

Referència a la seva condició de pintor.

Referència al caràcter *voyeur* de la seva obra.

PREGUNTA 2: Estratègia del relat breu (l'espectador ha d'interpretar l'acció suggerida).

PREGUNTA 3: Tècnica del dibuix per ordinador.

IMATGE DE REFORÇ: Gravat Ukiyo-e, del qual Sato ha util·litzat la imatge per modificar-la

CARTELL DE RAYMOND SAVIGNAC

PREGUNTA 1: Referència a la seva passió per les dones.

Referència a la seva intensa vida nocturna i la relació amb l'alcohol. Referència al seu físic, la indumentària i la condició de pintor. Referència al seu constant us de la caricatura.

PREGUNTA 2: Estratègia de la imatge simple i humorística.

PREGUNTA 3: Tècnica de dibuix de caricatura.

IMATGE DE REFORÇ: Caricatura de T.L. a partir de la cantant Yvette Guilbert.

CARTELL DE PAULA SCHER

PREGUNTA 1: Referència a l'obra cartellística de T.L.

Referència a un dels seus temes més populars.

PREGUNTA 2: Estratègia de la inusual relació text-imatge.

PREGUNTA 3: Tècnica de la tipografia digital.

IMATGE DE REFORÇ: Cartell de T.L. sobre “Jane Avril”, a partir del qual Paula Scher ha treballat en la seva divertida versió.

CARTELL DE SWIP STOLK

PREGUNTA 1: Referència al seu físic i la seva indumentària.
Referència a la seva passió pel món de l'espectacle.

PREGUNTA 2: Estratègia de la utilització insòlita d'una imatge.
Estratègia del humor.

PREGUNTA 3: Tècnica del fotocollage.

CARTELL DE JAMES VICTORE

PREGUNTA 1: Referència al seu gran tema: la dona.

PREGUNTA 2: Estratègia del humor.
Estratègia de la imatge simple i contundent.
Estratègia d'una tipografia original.

PREGUNTA 3: Tècnica fotogràfica.

CARTELL DE MIECZYSLAW WASILEWSKI

PREGUNTA 1: Referència al físic i la indumentària.

PREGUNTA 2: Estratègia del humor. (caricatura)
Estratègia del joc de dibuixar amb lletres.

PREGUNTA 3: Tècnica de dibuix.

IMATGE DE REFORÇ: Quadre d'Archimboldo, per parlar del recurs de construir formes amb d'altres formes.

PART 3

En cas de no poder realitzar l'activitat en un taller de la sala d'exposicions

Un cop finalitzada l'anterior activitat, la guia, al llarg de 10 minuts, convidarà als participants de realitzar un taller pràctic a l'escola entorn a l'exposició. Per fer-ho els donarà un petit llibret. A dins hi trobaran suggeriments i explicacions, però la guia igualment els en farà cinc cèntims.

El dossier està format per:

- Proposta de creació d'un cartell a partir de diferents consignes
- Resum de les estratègies dels grafistes per aconseguir cartells atractius
- Resum de les tècniques utilitzades a les obres visitades
- Resum dels aspectes de Toulouse-Lautrec evocats en els cartells d'homenatge
- Breu bibliografia

El grup serà acomiadat amb el desig que l'experiència de la visita a l'exposició es prolongui amb el taller a les aules.

TALLER

El taller tindrà una durada d'una hora. Es realitzarà el mateix treball que es convida a fer a l'escola.

Després d'haver vist a l'exposició l'obra de diferents dissenyadors de tot el món, ara serà un bon moment perquè el grup intenti dissenyar els seus propis cartells.

Els recordarem les estratègies i habilitats d'aquests grafistes per el·laborar cartells que hem comentat durant la visita:

- *En primer lloc cal documentar-se sobre el tema escollit*
- *És necessari decidir quin concepte volem destacar, què volem comunicar*
- *Hem de tenir sempre present a quin públic s'adreça el nostre cartell*
- *Cal triar una tècnica adequada per transmetre allò que volem*
- *Cal aconseguir el predomini de la imatge, de manera sintètica, eficaç, dinàmica, seductora ...*
- *Cal estudiar bé la relació entre la tipografia i la imatge*
- *Prèviament, cal fixar el format i les dimensions del cartell.*

Milton Glasser, un dels grans grafistes de l'exposició, aporta uns breus consells personals sobre el disseny de cartells.

Elements essencials dels cartells:

- 1- Han d'atreure l'atenció
- 2- Han de transmetre informació a l'observador i/o generar desig
- 3- Han d'inspirar acció
- 4- Han d'utilitzar un vocabulari adequat, pensat per a un públic específic.

Elements no essencials dels cartells:

- 1- No han d'ampliar necessàriament la comprensió del món de l'observador.
- 2- No han de ser necessàriament bonics o decoratius.
- 3- No han de reflectir necessàriament el punt de vista personal del fabricant.
- 4- No han de ser necessàriament valuosos després de completar la seva funció informativa.

Per començar hem d'escollir un tema . Els poposarem dissenyar uns cartells que anunciïn l'exposició visitada.

Dividirem el grup en 5 grups de treball i cadascun desenvoluparà una d'aquestes propostes. Tots hauran d'integrar el següent títol:

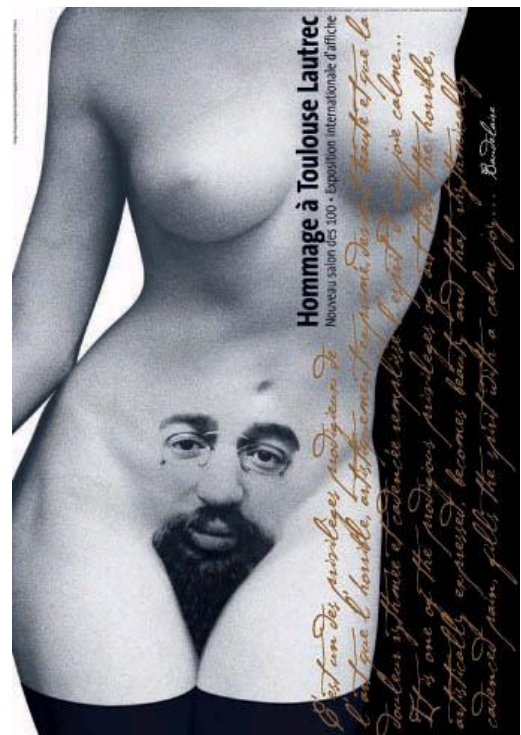
Exposició Homenatge a Toulouse-Lautrec

Al final es mostraran i s'analitzaran els resultats.

PROPOSTA 1

Per a dissenyar el seu cartell, utilitzaran la fotografia on es veu com Jules Chéret mostra un dels seus cartells a Toulouse-Lautrec.

Creiem que és una bona imatge a partir de la qual treballar. Poden manipular-la tant com desitgin segons les seves intencions amb la tradicional tècnica del fotomuntatge.

*Cartell de Chaz Maviyane-Davies,
exemple de fotografia modificada digitalment.*

PROPOSTA 2

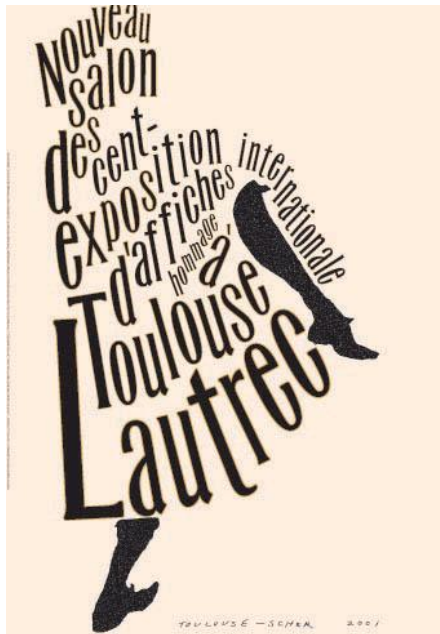
Treballaran a partir del cartell «Reine de Joie» que Toulouse-Lautrec va estampar al 1892. Han de fer-ne una nova versió, una actualització del mateix tema, tenint molt present la importància del color.

Cartelles de Kenneth Cato i Nico+Bernard Ott+Stein, exemples de versions a partir de cartells de Toulouse-Lautrec.

PROPOSTA 3

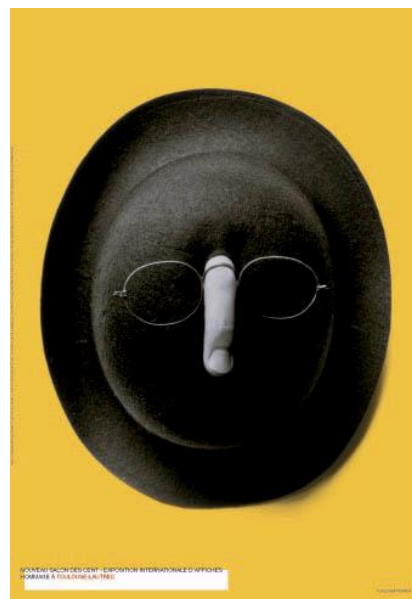
Dissenyaran el cartell amb la intenció de subratllar una estreta i insòlita relació entre el text i la imatge. Han ser hàbils en el moment d'escollir la tipografia.

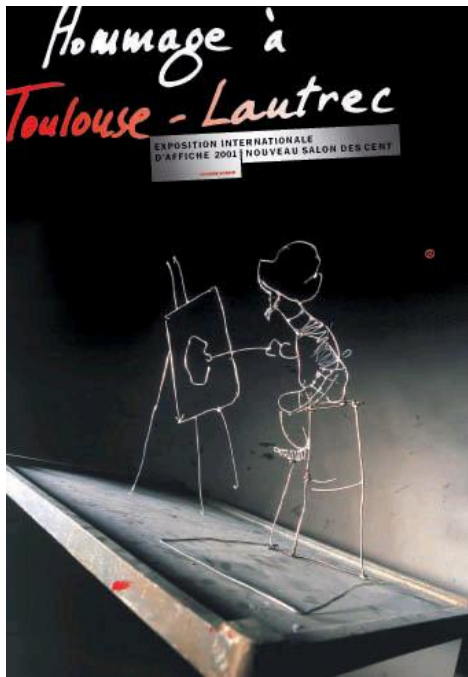

Cartells de Paula Scher i Mieczyslaw Wasilewski, exemples de joc tipogràfic.

PROPOSTA 4

En aquest cartell s'ha d'identificar la fisonomia de l'artista homenatjat. Treballant a partir d'una fotografia que se'ls entregarà. No es trata de manipular la fotografia ni tampoc de copiar-la en un dibuix. El repte consisteix en descriure el seu aspecte físic a través de la manipulació de materials poc usuales i sorprenents.

Cartells de Swip Stolk, Isidro Ferrer i Gert Dumbar, exemples de l'ús de materials insòlits com les plomes, el filferro i el barret.

PROPOSTA 5

Treballaran a partir del cartell «La Chaîne Simpson», que Toulouse-Lautrec va realitzar al 1896. Han d'inspirar-se en l'habilitat de l'artista per aconseguir un cartell dinàmic i atractiu. Poden fer una nova interpretació d'aquesta obra.

**MATERIAL PER A L'ACTIVITAT EDUCATIVA SOBRE L'EXPOSICIÓ
"HOMENATGE A TOULOUSE-LAUTREC"**

VISITA COMENTADA:

- Monitor de televisió
- Aparell de video
- Cinta gravada
- Suport amb rodes per al monitor
- 3 pissarres tipus "veleda" (petites)
- 3 rotuladors tipus "veleda"
- 10 imatges en format DINA3, plastificades

TALLER :

- Fulls DINA3 de paper "Bàsic" (amb més gramatge que un full normal)
- Fotocòpies en blanc i negre de tres retrats fotogràfics de Toulouse-Lautrec
- 3 imatges (cartells de Toulouse-Lautrec) en format DINA3, plastificades
- 12 tipus de lletra diferent del títol "EXPOSICIÓ HOMENATGE A TOULOUSE-LAUTREC", fotocopiats en blanc i negre
- Paper vegetal, en format DINA3
- Llapis de colors
- Rotuladors negres
- Cartulines de diferents colors
- Cola
- Tisores
- Llapis
- Fulls DINA4